

KRONIKA

ROMUALDAS SKUNČIKAS
(1955 02 23 – 2020 01 24) IN MEMORIAM

BALSAS – JAU IŠ TYLOS

Jam tetrūko mėnesio iki 65-ojo gimtadienio. Jį išplėšė iš mūsų rudeniškas sausis, toks nesveikai drungnas, sumaišęs gyvybės ir mirties ciklus, savo neatšaukiamu kirčiu užbaigęs stoišką kovą su liga. Gruodžio pabaigoje siųsdamas kalėdinį atviruką su tikėjimo, vilties ir meilės žodžiais vis dar tikėjaisi stebuklo. Stebuklas neįvyko.

Pasakyti gražiausius, tikriausius žodžius mes apmaudžiai vėluojame. Ypač geliamai tai suvoki, kai į tylos pasaulį išeina artimiausi, mylimiausi – tie, kurie tokių žodžių labiausiai nusipelnė, kurie dosnia ranka juos sėmė ir sėjo būdami gyvi. Dabar, jau po laiko dėliojant atsisveikinimo žodžius, jauti savo pastangų bergždumą, nes tikrieji žodžiai tarsi pasitraukė anapus, o likę šiapus atrodo netikri. Dabar norėtum švarios tylos – norėtum toje tyloje susigrąžinti jo veidą, balsą, juoką, vėl įsukantį į buvimo sūkurį ir uždegantį gyvenimui.

Romas buvo gyvenimą teigiantis žmogus. Tikėjimą gyvenimu ir meilę žmonėms atsinešė iš šeimos, gimtųjų namų, iš savo numylėto Ignalinos krašto (gimęs Jureliškės kaime Daugėliščio parapijoje). Augo gausioje šeimoje kartu su penkiais broliais ir sesute. Verstis devynių asmenų šeimai nuo pokario neatsigaušančiame kaime nebuvo paprasta, tad augo be jokių ištaigų, nuo pirmos klasės ketverius metus teko praleisti Švenčionėlių internate. Jau mokykloje Romas išsiskyrė kūrybingu smalsumu ir iniciatyva, dainavo, sportavo, vaidino, išsiugdė empatišką santykį su aplinka ir žmonėmis. Turėjo dovaną aprėpti visą gyvenimo tūrį, instinktyviai jautė gyvastingumo išteklius ir grakščiai žaidė to gyvastingumo formomis. Vaiko širdimi mokėjo džiaugtis gyvenimu, nepateikdamas jam sąskaitų ir puikiai skirdamas tikrumą nuo falšo. Neatsitiktinai tapo vaikų literatūros specialistu, tyrinėjo literatūrinę pasaką, tarsi patvirtindamas, jog pasakose kelionė tėra amžina gyvenimo kelionės alegorija, išmintingai primenantį – kaip pasitarnausi žmogiškumui ir tiesai, tokia bus ir tavoji laimė.

Romas buvo kalbos žmogus, vienas iš tų, kuriam nereikėjo ieškoti žodžio kišenėje. Sykiu jis buvo žodžio mylėtojas ir klasikine *filologos* prasme. Jis išma-

nė žodį – rašytinį, o ypač sakytinį, jautė ne tik ir ne tiek jo raidę, kiek dvasią. Buvo neprilygstamas kalbovas ir šnekovas, įvaldęs visus kalbėjimo registrus – mokėjo kalbėti ir ramiai, geranoriškai (aptardamas savo vadovaujamų studentų darbus), ir mašliai, su potekstėmis (egzistencinių atsivėrimų akimirkomis), ir aistringai, užsidegęs (kai būdavo paliečiamas jo įsitikinimų nervas). Jautėsi kaip žuvis vandenyje žaismingai šmaikštaudamas, buvo improvizuojanti kompanijos siela, akimirksniu paverčianti rutininę kasdienybę bendravimo džiaugsmo puota. Pati jo prigimtis savaimingai derino lyrizmą ir sąmojų, mašlumą ir žaismingumą, dainiškumą ir kandoką repliką. Visa šio kalbėjimo spalvų ir intonacijų puokštė pražysdavo tuomet, kai Romo sodrų baritoną išgirdavome ir jį patį išvysdavome poezijos skaitovo vaidmenyje. Poeziją jis skaitė neskubėdamas, artistišškai moduliudamas balsą nuo *largo* iki *pianissimo*, apgalvotais akcentais ir pauzėmis artėdamas prie kulminacijos. Nepamirštas įspūdis – Romas deklamuoti jau baigė, o vyksmas tebevyksta, jo sodraus baritono *vibrato* dar ilgai nenutyla, kildamas aukštyrų sąmonės skliautais ir keldamas nuščiuvusių dvasią.

Romo asmenyje netekome jautraus jaunųjų ugdytojo. Mes, kolegos, galėjome pasimokyti iš jo pedagoginio takto ir geranoriško supratingumo, tą itin vertino ir studentai, jo nuotaikingų improvizacijų ir humoristinės žaismės liudininkai. Iš vaikų literatūros, jos klasiko Prano Mašio to buvo perėmęs svarbų dvasios ugdytumo principą – nemušk mažo, nes jame didelį užmuši. Mokėjo nuo mažų dalykų kreipti prie didelių, sudominti, uždegti, skverbtis pro teksto paviršių kūrinio gelmės link, kitus ragino ir pats aistringai ieškojo paslėptos kūrinio prasmės. Dabar jau galima pasakyti, kad tai buvo ne tik literatūrinės, bet ir gyvenimo prasmės ieškojimo aistra,ėjusi pagret su prasmės atradimo džiaugsmu. Kaip retas iš mūsų, jis mokėjo grimasas paversti šypsena, su kuria sveikindavo ir palydėdavo kiekvieną gyvenime sutiktąjį.

Literatūros katedra prisimins Romą kaip vieną spalvingiausių, pozityviai telkiančių ir kūrybiškai skatinančių kolegų. Jis gebėjo nepaklusti kasdienei rutinai, mokėjo oficialumą ir iškilmingas apoloniškas pozas prižeminti savo taikliais *inkliuzais* (mėgstamas Romo žodis, jo lūpose prarasdavęs svetimybės konotaciją ir įgydavęs savito intymumo). Turėjo sveiką vertybių pojūtį, neleidžiantį plaukti pasroviui mūsų sergančiame pasaulyje, stumdytis besaikio vartojimo, konkurencinių žaidimų ir trumpalaikių malonumų mugėje. Jį traukė švaresnis oras, tikresnis žodis, nuoširdesnis gestas. Turėdamas aukštaitišką lyriko prigimtį, viso to ieškojo gamtos, muzikos, literatūros pasaulyje. Tarp jo mylimiausių rašytojų – Bronius Radzevičius ir Juozas Aputis, Bitė Vilimaitė ir Vanda Juknaitė, Antanas Strazdas ir Sigitas Geda, Donaldas Kajokas ir Aidas Marčėnas. Su Radzevičiumi siejo ne tik literatūra, bet ir intymus vaikystės epizodas. 1967–1968 mokslo metais Radzevičius, dar negavęs universiteto diplomo, dirbo

Ožionių aštuonmetėje mokyklėlėje Ignalinos rajone. Jis buvo ir Romo, anuo-
met guvaus šeštokėlio, lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas, davęs pirmąsias
meilės žodžiui pamokas. Šių pamokų mokinys niekad neužmiršo (prisimenu,
kaip Romui kalbant apie Radzevičiaus novelę „Šiąnakt bus šalna“ galėdavai kone
fiziškai justti, kaip lyrizmo gūsis nešte neša jį į trapią tolimos vaikystės akimir-
ką). Šiems abiem žodžio mylėtojams buvo svarbi riba, skirianti, kas tikra, o kas
dirbtina, abu buvo pavilioti poetinės prozos, tik vienas ją rašė, o kitas mokėjo
perskaityti ir perteikti kitiems. Po daugelio metų, jau tapęs literatūros dėstyto-
ju, Radzevičiui skirtame straipsnyje (rubrika *Išėję negrižti: Baltija*, 2000, 94–99)
Romualdas Skunčikas rašė: „Todėl šio rašinio eseistiniuose pamąstymuose pa-
bandykime išgirsti autentišką rašytojo balsą, ataidintį per jo knygų herojų, jį
pažinojusių bičiulių, artimųjų ir pažįstamų vertinimus ir mintis, pasiklausykime
jo paties balso iš Tylos...“

Mirtis suniokoja kūną, atneša daug skausmo, bet sykiu ji išgrynina gyvenimą,
verčia galvoti apie galutinę visko prasmę. Prasmės nerandame, negalime rasti
nebūties akivaizdoje, tačiau ji ima artėti amžinybės akivaizdoje, kai patikime,
kad mūsų trumpas buvimas yra tik didelio ir amžino buvimo dalis. Buvimo, kurį
maitina neišsenkantis tikėjimo, meilės ir vilties šaltinis. Buvimo, kurio jau negali
įveikti gyvenimo triukšmas ir kuriame imame girdėti balsą iš Tylos.

Romai, bičiuli ir kolega, šviesos žmogau, – pažadame, kad Tavo meilės gyve-
nimui ir žmonėms pamokos niekada neužmiršime. Liksi, lieki mūsų amžinajame
esamajame laike.

Marijus Šidlauskas